

Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniams

2012 m.

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
mokykla/gimnazija

.....
dalyvio vardas, pavardė

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Kas ir kada pirmasis publikavo K. Donelaičio *Metus*?

Vertinimas

2. K. Donelaičio *Metuose* daug dėmesio skiriama lietuvių ir vokiečių bei kitų tautų kultūrinių skirtumų ir sugyvenimo klausimams. Po kokio įvykio XVIII a. pirmojoje pusėje K. Donelaičio Tolminkiemyje ir kitose Rytų Prūsijos vietovėse ypač padidėjo užsieniečių kolonistų skaičius?

3. Kokiam universitete studijavo K. Donelaitis?

4. Kokios kalbos dalies žodžių K. Donelaičio *Metuose* yra daugiausiai? Kokių bruožų tai suteikia K. Donelaičio kalbai?

5. Kada atsirado poemos žanras? Koks poetas laikomas žymiausiu šio žanro pradininku?

6. Paminėkite dar bent vieną Lietuvos poemą.

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama po 1 tašką.

Suma:

II UŽDUOTIS

Toje pačioje teritorijoje tuo pačiu laiku ir tų pačių žmonių sąmoningai gali būti vartojamos iš to paties asmenvardžio atsiradusios skirtingai kirčiuojamos tikrinių žodžių daugiskaitos formos, turinčios ir reikšmės skirtumą, pvz.,

Sprindis → *Sprindžiaĩ*   *Sprindis* → *Sprindžiai*

Šimkūnas → *Šimkūnai*   *Šimkūnas* → *Šimkūnai*

Ūsas → *Ūsai*   *Ūsas* → *Ūsai*

Atsakykite į klausimus:

1. Kokį reikšmės skirtumą rodo skirtingai kirčiuojamos iš to paties asmenvardžio atsiradusios tikrinių žodžių formos?

Vertinimas

2. Kurie asmenvardžiai (iš trijų pateiktųjų *Sprindis*, *Šimkūnas* ir *Ūsas*) yra kirčiuojami panašiai ir kodėl?

3. Raskite asmenvardį (iš trijų pateiktųjų *Sprindis*, *Šimkūnas* ir *Ūsas*), kuris atsirado iš svetimės (nebaltiškos) kilmės vardo trumpinio ir jį nurodę parašykite jo ilgąjį pamatinį vardą.

4. Kokia priesaginė netekėjusios moters pavardė, padaryta iš asmenvardžio *Sprindis* – *Sprindytė* ar *Sprindžiūtė*, yra teiktina vartoti bendrinėje kalboje? Kodėl?

5. Raskite trijuose pateiktuose asmenvardžiuose *Sprindis*, *Šimkūnas* ir *Ūsas* ilguosius skiemenis ir įvardinkite, kas sudaro jų skiemenų centrus.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

III UŽDUOTIS

Toliau pateiktos epitetų grupės, sukurtos arba išskirtinai mėgtos vartoti tam tikrų lietuvių literatūros klasikų. Įvardinkite, kuriems autoriams priskirtina kiekviena iš šių epitetų grupių.

1. „Pievos kimsotos“, „uogienojai kaip rūtos“, „kalnai kelmuoti“,

2. „Miela vasara“, „glūpas vaikas“, „šiltas kakalys“,

3. „Brangi praeitis“, „aukštas dangus“, „nuliūdęs poeta“

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama po 1 tašką.

Suma:

Vertinimas

Vertinimas

IV UŽDUOTIS

Parašykite, apie kokius žinomus lietuvių kalbininkus toliau yra rašoma:

1. Šis žmogus yra bene produktyviausias pastarųjų dešimtmečių mokslininkas, buvo Vilniaus universiteto profesorius. Garsiausios jo knygos yra šie kapitaliniai veikalai: „Lietuvių dialektologija“, „Lietuvių asmenvardžiai“, „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“, šešių tomų veikalas „Lietuvių kalbos istorija“ (vėliau papildytą atskiru rodyklių tomu). Taip pat jis yra sudaręs kalbininko Kazimiero Būgos raštus, kartu su A. Girdeniu sukūrė dabartinę tarmių klasifikaciją.

2. Šis žmogus intensyviai tyrė lietuvių kalbą XIX a., jam buvo sutektas Karaliaučiaus universiteto profesoriaus vardas. Jis pirmasis lietuvių kalbotyros istorijoje išsamiai aprašė lietuvių kalbos priegaides ir nustatė keturias daiktavardžių kirčiuotes, todėl yra laikomas mokslinės lietuvių akcentologijos pradininku. Jis yra parašęs vokiečių-lietuvių, lietuvių-vokiečių kalbų žodynus, kurie laikomi reikšmingiausiais XIX a. vidurio lietuvių leksikografijos darbais, nes juose teikiama autentiška Rytų Prūsijos lietuvių leksika, žodžiai yra sukirčiuoti ir nurodytos priegaidės.

3. Šis žmogus gyveno XVII a., mokėsi Karaliaučiaus universitete, buvo Tilžės bažnyčios kunigas. Lotyniškai jis parašė ir Karaliaučiuje išleido pirmąją lietuvių kalbos gramatiką, kuri rėmėsi tradicine ano meto lotynų kalbos gramatikos schema.

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama po 2 taškus.

Suma:

V UŽDUOTIS**Atsakykite į klausimus:**

1. 1951 m. Los Andžele (JAV) pasirodė svarbus lietuvių poezijos rinkinys *Žemė*. Kokių penkių poetų kūryba jame buvo išspausdinta?

Vertinimas

2. Poetai „žemininkai“ dar buvo vadinami „lankininkais“. Kodėl?

3. Kodėl žemininkai J. Girniaus įvade buvo pavadinti „trečiaja lietuvių poezijos karta“? Nuo kokių kitų dviejų poezijos grupių J. Girnius ją atskyrė?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VI UŽDUOTIS

a) Liuka nusikerpa kasas, tuos šlykščius virvagalius, jos tėvas Kaminskas už tai įkrečia jai į kailį taip, kad ji net atsisėst žmoniškai tris dienas negali, bet Liuka, nė kiek nesijaudina, apsiauna išėiginius batukus, šlaistosi koridoriais užvertusi galvą ir giriasi visiems, kokia ji, atseit, žavinga. Žinoma, nieko sau atrodo mergaitė. Pakenčiama.

b) Severiotė skyrėsi nuo kitų mergaičių nebent tik dviem dalykais. Ji ėjo, vis akis nuleidus, lyg ieškodama žemėj ko mažo, ir kas žingsnis kinksėjo lyg varliaują gužas. Prityręs būtų pasakęs – tai krembliautoja specialistė. Be to, jos veidelis buvo, nesakysime, gražus, tik toks baltas ir toksai švelniai rausvas, jog už tą cerą japonai, sakoma, tikrai būtų dovanoję septynetą kitokių moteriškų trūkumų. Veido, rankų, tad ir toliau turbūt oda buvo tokia lygi, tarytum dirbtinai aptempta, ir taip blizgėjo, lyg lakuota. Derėti tai gal ir nelabai derėjo; bet reiškė geležinį kūno padarymą ir jo patvarumą. Rodės, tokia oda nė senatvėje nesiraukšlės.

c) Ateidavo ji bažnyčion sodietiškai, bet gražiai apsirėdžiusi. Matyt, mėgo tamsiai raudonas varsas. Labiausiai jai tiko beveik juosvas sijonas ir balta kaip sniegas bliuzė plačiom rankovėm.

Ūgio ji buvo neaukšto, vidutinio, bet labai dailiai išaugusi. Skaisčiais raudonais veideliais. Kaip pražydusi rožė. Galvelę gobė dideli, tankūs, tamsiai geltoni plaukai. Antakiai dar tamsesni. Iš tolo atrodė net juodi. Ir tai nepaprastai ją dabino.

Įeidavo ji bažnyčion guviai, bet drauge laisvai ir gracingai. Žvilgterėjus kiek atgal, klaupdavo ties tuo paskutiniu piliorium.

Tik ją pamatydavau, visa bažnyčia man nušvisdavo. Apsiniaukdavo, kai pastebėdavau, kad į ją dešimtys berniokų akių žiūri. Kad, rodos, būdavo, įmanyčiau, uždrausčiau vyrams į moteris bažnyčioje žiūrėti.

Atsakykite klausimus (kitame lape):

(užduoties pradžia ankstesniame puslapyje)

1. Nurodykite šių kūrinių ištraukų autorius ir pavadinimus.

Vertinimas

2. Trumpai nusakykite, kuo skiriasi čia pateikti mergaičių paveiksiai ir pasakotojo pozicijos.

3. Parašykite trumpą ir įtaigią savo pažįstamos mergaitės ar draugės charakteristiką (apie 50 žodžių).

Vertinimas: 1–2: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

3: nuo **0 iki 5** taškų, priklausomai nuo charakteristikos stiliaus raiškumo ir įtaigumo.

Suma:

VII UŽDUOTIS

Kad kalboje veikė įvairūs garsų supanašėjimo ar vienodų (kartais panašių) garsų pakeitimo kitais garsais procesai, matome iš lietuvių kalboje vartojamų žodžių. Vienas tokios kaitos rezultatų yra ir iš lietuvių kalbos istorinės gramatikos žinomas reiškinys – priebalsių *t* ir *d*, atsidūrusių prieš priebalsį *t*, virtimas *s*, o atsidūrusių prieš priebalsį *d*, virtimas *z*:

T-T → S-T, pvz., *maiT-Tas → *maiS-Tas*, plg. *maiT-inti*;

D-T → S-T, pvz., *plauD-Tas → *plauS-Tas*, plg. *plauD-ė* iš *plausti* „plauti“;

T-D → Z-D, pvz., *meT-Davo → *meZ-Davo* [dabar rašoma *mesdavau* dėl *mesti* įtakos], plg. *meT-ė*;

D-D → Z-D, pvz., *žaiD-Da → *žaiZ-Da*, plg. *žeiD-ė* iš *žeisti*;

Atsakykite į klausimus:

1. Žinodami buvus minėtą istorinę garsų raidą ir prisiminę kitus procesus parašykite, kokios yra lietuvių kalbos veiksmažodžių *melsti*, *kęsti*, *skųsti* ir *versti* istorinės šaknys bei pateikite po vieną atsakymus pagrindžiančią veiksmažodžio formą.

Vertinimas

2. Nurodykite vieną pagrindinį bruožą, kuris būdingas visų užduotyje pateiktų žodžių garsų pakeitimams.

3. Ar užduotyje nurodyti žodžiai *maistas* ir *plaustas* turi tą patį darybos formantą ir darybos pamatą kaip žodžiai *raktas*, *raštas*? Atsakymą pagrįskite, aptarę žodžių *raktas*, *raštas* darybos formantus ir pamatus.

4. Žinodami buvus minėtą istorinę garsų raidą parašykite, iš kokio daiktavardžio atsirado veiksmažodis *veizdėti* „žiūrėti, žvelgti“ ir nurodykite šio veiksmažodžio darybos formantą.

Vertinimas: 1: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (nurodytos dvi teisingos šaknys ir pateikti du tinkami jas pagrindžiantys pavyzdžiai), **2** (nurodytos keturios teisingos šaknys ir pateikti keturi tinkami jas pagrindžiantys pavyzdžiai).

2-4: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

Suma:

VIII UŽDUOTIS

a) Dažnai sakydavau įvairias kalbas mintyse, prieš užmigdamas. Įtikinédavau ir mokydavau visus didžiai protingų dalykų. Bet pirmąsyk prabilau iš tikrųjų. Man anaipol nebuvo sunku, buvau taip nusikalęs, kad nejutau įvykių realumo, lygiai gerai galėjau manyti, kad sapnuoju. Nepamenu, kaip juos visus įtikinėjau, tik žinau, kad tvirtai pareiškiau: mes galim ne tik pastatyti visa, kas numatyta, bet ir sumūryti dar vieną karvidę viršaus – jos labai stigo kolūkiui. Realiai mąstant, tai turbūt buvo nesąmonė, bet tuo metu nepajėgiau mąstyti realiai. Ant vienos svarstyklių lėkštės buvo visų mano vilčių žlugimas, o ant kitos nelauktai nukrito primiršti paauglystės metų marazmai: Pavka Korčiaginas, bekojai herojai, dirbtiniai sunkumai, kuriuos siūliau susikurti.

b) Up ir down, up ir down griežtai įrėmintoje erdvėje. Nauji dievai čia perkėlė Sizifą. Šie dievai humaniškesni. Akmuo neteko žemės traukos. Sizifui nereikalingi gysloti raumenys, Ritmo ir kontrapunkto triumfas. Sintezė, harmonija, up ir down [...].

c) Tas atskyrimas nuo gyvenimo ir įsivilkimas į dvasiško rūbą kėlė jame daug vidaus kovų. Tad seminarijoj, nors ir kaip neturtingas buvo jo minčių ir jausmų pasaulis, nors ir kaip neįvairi buvo jo kūrybos medžiaga ir negausūs motyvai, jis vis dėlto šį tą rašė, šį tą kūrė.

Bet štai po subdiakonato šventimų jo likimas buvo nulemtas, jis paliovė priešinęs nugalėjusiai jį kunigystei, jis pasislėpė su likučiais maištingosios savo prigimties giliausime dvasios kampely ir aprimo. Nuo pasaulio jis ir toliau liko atskirtas, o emocinis gyvenimas, nebežadinamas kovos, apsnūdo. Ką ir kaip tad jis galėjo kurti?

Atsakykite į klausimus:

1. Nurodykite pateiktų kūrinių ištraukų autorius ir pavadinimus.

	Vertinimas
--	------------

2. Nurodykite ir trumpai charakterizuokite istorinį laiką, vaizduojamą šiose ištraukose.

	Vertinimas
--	------------

3. Trumpai nusakykite, kokias dvasines transformacijas patiria pagrindiniai šių kūrinių herojai.

	Vertinimas
--	------------

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

8 iš 14

IX UŽDUOTIS

Abėcėlės tvarka toliau pateikiami sakiniai iš įvairių Žemaitės tekstų:

- a) Čia tikrai bitės pačios parodė, kaip niekam nereikia apie jas girtis.
- b) Kad bent pusrublį būtų man išmetusi už darbą, o reikėjo kasdien mėšlus valyti.
- c) Liepsiu Jonukui pasiprašyti Mataušą į piršlius, ir tegul eina pas Driežo Katrę.
- d) Man lieps ravėti – ir jis po žemes voliosis.
- e) Viduje taisėsi jau gulti, kada Tupikis įsibeldė.
- f) Žolės kaip varškės, o mūsų gyvulėliai turi taip vargti.

Atsakykite klausimu:

1. Kuo sintaksiškai yra panašūs visi pateikti sakiniai? (Pakanka nurodyti vieną požymį)

Vertinimas

2. Išrinkite sudėtinius sujungiamuosius sakinius ir nurodykite jų sujungiamuosius jungtukus.

3. Raskite sudėtinį sakinį, kurio vienas sakinio dėmuo rodo kitame dėmenyje reiškiamo veiksmo ar ypatybės sąlygą ir trumpai paaiškinkite, kodėl taip manote.

4. Raskite sudėtinį sakinį, kurio nariai susieti prijungimo būdu, o šalutinis sakinytis atlieka papildinio funkciją ir trumpai paaiškinkite, kodėl taip manote.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

X UŽDUOTIS

Tartum mano gyvenimas kitas,
Kaip išgertas vynas brangus,
Juodas juodas kaip antracitas
Veidą glosto tau juodas žmogus.

G. Patackas, „Brazdžionio išniekinimas“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Perskaitykite šią G. Patacko eilėraščio ištrauką ir parašykite, kodėl eilėraštis pavadintas „Brazdžionio išniekinimu“?

Vertinimas

2. Toks reiškinys literatūros moksle vadinamas poetine antiteze. Ar žinote dar kokių nors žymių poetinės antitezės pavyzdžių lietuvių poezijos istorijoje? (pakanka pateikti vieną pavyzdį)

3. Reikšmingiausio prieškariniu publikuoto B. Brazdžionio eilėraščių rinkinio pavadinimas yra „Amžinas žydas“ (1931). Kokį ypatingą B. Brazdžionio poezijos savitumą ir vaidmenį lietuvių poezijos istorijoje reprezentuoja šis pavadinimas?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

XI UŽDUOTIS

Taigi, miela Lietuva,
Dievo tą aplankymą
Kartkarčiais ben apdūmok.
Pirma Dievui dėkavok,
Kad Tu Dievo žiburį
Šioms gadynoms gavusi,
Nes be to Tu, Lietuva,
Pasiliktumbei akla!

*Adomas Frydrichas Šimelpenigis, ištrauka iš eiliuotos prakalbos
„Dievišką maloningą aplankymą Lietuvos nepakentė nepagyres“*

Atsakykite į klausimus:

1. Raskite visas pateiktoje ištraukoje pavartotas dalelytes ir jungtukus.

2. Kaip kalbos kultūros aspektu vertinamas veiksmažodis *dėkavoti*? Kodėl? Kaip jis taisomas bendrinėje lietuvių kalboje?

3. Tekste vartojama senovinė forma *pasiliktumbei*. Kokios nuosakos yra ši forma? Parašykite formą *pasiliktumbei* dabar vartojama bendrine lietuvių kalba.

4. Ištraukoje po žodžio *Taigi* yra kablelis, nes yra išskiriamas kreipinys. Parašykite, ar yra atvejų, kada žodis *taigi* išskiriamas ir pagrįskite savo teiginį.

5. Sukirčiuokite tekste vartojamą kreipinį *Lietuva* ir nurodykite šio žodžio kirčiuotę.

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama po 1 tašką.

Suma:

XII UŽDUOTIS

1) Ačiū Dievui, kad tiek nedaug išmanau, būčiau mokslų žinovas, tai, matyt, tokiom smulkmenom sau galvos nevarginčiau, nes žinojimas, kaip ryklys, visa ryjantis, visa naikinantis siaubūnas, savo paties žarnas ryjantis, žudantis visa, kas buvo tikra ir nesumeluota, tarsi Dievo prisilytėjimas prie vaiko širdies vidurnaktį, kada milžiniškas tigrinis ryklys suka ir suka ratus virš tavo lovos, ir niekas jo nemato. Tik tu.

2) Dūmą prie mokyklų per pertraukas pešantys nepilnamečiai – jau įprastas vaizdas. Pedagogai tikina, kad pažaboti rūkalių nėra jokių galimybių.

Jeigu netoli sostinės mokyklų įsikūrusiems vilniečiams tenka grįžti arba eiti iš namų per pertrauką tarp pamokų, jie priversti laviruoti tarp daugiabučių kiemuose išsirikiavusių ir dūmą traukiančių paauglių.

Miesto centre esančių mokyklų auklėtiniai parūkyti per pertraukas traukia į parkus, skverus. Nepilnamečiai nesibaimina net pareigūnų, kurie jiems gali skirti baudą.

Atsakykite į klausimus:

1. Pateikti dviejų skirtingų funkcinių stilių tekstai. Kokiems stiliams priklauso šie tekstai? Savo atsakymus pagrįskite, nurodydami bent po dvi stiliaus ypatybes.

Vertinimas

2. Kokiam stiliui paprastai yra priskiriamos viešosios oratorių kalbos? Su kokiomis retorinėmis problemomis susiduria viešųjų kalbų sakytojai? (pakanka nurodyti vieną problemų grupę)

3. Pakomentuokite, kaip vertinate kartais pasitaikančius kalbos normų pažeidimus meninio stiliaus tekstuose.

4. Kurios kalbos dalies žodžių mokslinio stiliaus tekstuose yra vartojama daugiausiai? Kodėl?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

XIII UŽDUOTIS

Perskaitykite pateiktas ištraukas iš lietuvių rašytojų dienoraščių ir laiškų. Įvardinkite šių ištraukų autorius ir nurodykite, kokie tipiški skirtingų kultūrinių ir literatūrinių epochų bruožai jose atsispindi.

1. Svarbų vaidmenį mano gyvenime suvaidino V. Krėvė. Malonu prisiminti, kad jis mane mėgo. Dažnai pas jį atsilankydavau. Jo paskatintas, perėjau dirbti į Humanitarinių mokslų fakultetą, ir neperstiprūs ryšiai su klerikalinėmis sferomis netrukus galutinai nutrūko. Jo dėka 1931 m. gavau rudens semestrą atostogų, kurių metu galėjau rašyti romaną...

Vertinimas

2. Praėjus keletui metų po mano vedybų, turėdamas galvoj savo silpną sveikatą, nes per intensyviai studijuodamas pasidariau hipochondriku ir negalvojau, kad ilgai gyvensiu, pradėjau rūpintis namu našlėms. Tą našlėms namą, kuri mes pastatėme iš mudviejų santaupų, padovanojame Tolminkiemio kunigų našlėms kaip našlių namą. Tebūnie Dievas mūsų liudininku, kad mes per bendrą mudviejų gyvenimą vienas kitam ištikimai ir sąžiningai tarnavom. Tebūnie šitas namas mūsų meilės patarnavimo įrodymas ir po mūsų mirties.

3. Žodžiu, dabartis išnyko praeities vaizduose. Ir svajodamas nepastebėjau, kaip privažiavau Ukmergę. Sargybinių sulaikytas, prasiblaiviau. Važiuodamas per miestą, stebėjau įvairių klasių ir tikybų žmonių būrius, su didžiausiu triukšmu besimaišančius gatvėse, tarytum kokius žioplus, besivaikančius kapinėse pigių juokelių. Neapkenčiau visų, net pats savęs, nes tėvams atsidavusi širdis visą kitą pasaulį laikė niekingumo tyrais.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

XIV UŽDUOTIS

1) O, kiek einšteinų ir galilėjų

Šešiolikmečiais žemėje miega!

J. Marcinkevičius

2) Žiūrėk rytuose aušra jau teka,

Pabudę paukščiai pagiriais šneka.

Maironis

3) Ir atėjo ūbaudamas miškas,

Ir atsiklaupė pažadintas akmuo.

K. Bradūnas

Atsakykite į klausimus:

1. Pateiktose eilėraščių ištraukose raskite antonomaziją (viena metonimijos rūšių) ir ją apibūdinkite.

Vertinimas

2. Koks tropas yra sinekdocha? Kuo ji panaši į antonomaziją?

3. Kalboje yra žodžių, kurie priklausomai nuo jų funkcijos gali būti ir tikriniai, ir bendriniai. Nurodykite bent vieną tokį atvejį ir pagrįskite, kodėl taip manote.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas)

Suma:

Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniams

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

2012 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. 1818 m. *Metus* publikavo L. Rėza.
2. Po vadinamojo didžiojo maro (1709-1711), per kurį daugelyje vietovių išmirė daugiau nei pusė gyventojų.
3. Karaliaučiaus (vok. Königsbergo) universitete.
4. Daugiausiai (apie 40%) K. Donelaičio *Metų* žodyno sudaro veiksmazodžiai. K. Donelaičio kalbai tai suteikia vaizdingumo ir dinamiškumo.
5. Poema susiformavo ir buvo išplėtota jau senovės Graikijoje. Žymiausiu jos pradininku laikomas Homeras.
6. Atsakymai gali būti įvairūs (J. Radvano *Radviliada*, A. Mickevičiaus poemos, A. Baranausko poemos ir kt.)

II UŽDUOTIS

1. Vienos daugiskaitinės formos, kurios yra kirčiuojamos galūnėje (*Sprindžiai, Šimkūnai, Ūsai*), reiškia šeimos, giminės vardą, o antrasis daugiskaitos variantas, padarytas pagal pamatinio žodžio kirčiavimą, vartojamas atskiriems šeimos nariams pažymėti (pvz., broliai *Sprindžiai, Šimkūnai, Ūsai*).
2. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., *Sprindis* ir *Šimkūnas*. Jie yra tos pačios kirčiuotės žodžiai; jie yra nekilnojamojo kirčio žodžiai; juose neveikia antrojo nuo galo skiemens taisyklė ir pan.).
3. Avd. *Šimkūnas* yra atsiradęs iš trumpinio *Šimkus*, kilusio iš krikščioniškos (hebrajiškos) kilmės vardo *Simeonas* (var. *Simeonas*).
4. *Sprindytė*. Kai pamatinis asmenvardis baigiasi *-is* (plg. *Sprindis*), pagal lietuvių kalbos taisykles moterų pavardės daromos su priesaga *-ytė*, kai baigiasi *-ius* (plg. **Sprindžius*) – su priesaga *-iūtė*.
5. Ilgieji skiemenys yra *sprin-*, *šim-*, *kū-*, *ū-*, kurių centrus sudaro mišrieji dvigarsiai *in*, *im* ir ilgasis balsis *ū*.

III UŽDUOTIS

1. Antanas Baranauskas
2. Kristijonas Donelaitis
3. Maironis

IV UŽDUOTIS

1. Zigmas Zinkevičius
2. Frydrichas Kuršaitis
3. Danielius Kleinas

V UŽDUOTIS

1. Rinkinyje spausdinta J. Kėkšto, K. Bradūno, A. Nykos-Niliūno, H. Nagio, V. Mačernio poezija.
2. Taip buvo vadinami pagal žurnalą „Literatūros lankai“, kuris pradėtas leisti greitai po to, kai pasirodė antologija (1952-1959). Žurnalas buvo žemininkų estetinių orientacijų tąsa.
3. Žemininkus „trečiaja mūsų poezijos karta“ J. Girnius pavadino norėdamas juos atskirti nuo subjektyvios (romantikų ir neoromantikų) bei objektyvios (visuomeninės, idėjinės) poezijos, nes žemininkai orientavosi į filosofinę refleksiją.

VI UŽDUOTIS

1. a) S. Šaltenio apysaka „Riešutų duona“, b) Vaižganto „Dėdės ir dėdienės“, c) I. Šeiniaus „Kuprelis“.
2. S. Šaltenio kūrinyje mergaitė charakterizuojama ne aprašant jos išvaizdą (paminima tik viena detalė – nukirptos kasos), bet pateikiami jos elgsenos, emocinės būklės ypatumai. Pasakotojas yra subjektyvus – jis pasakoja akivaizdžiai demonstruodamas savo ypatingą emocinį santykį su aprašomu personažu, tačiau sykiu demonstruoja ir „antiromantišką“ poziciją. Pasakotojui mergaitė yra simpatiška, bet pasakotojas to „nenori“ pripažinti („šlaistosi“, „pakenčiama“).

Vaižganto ištraukoje susikoncentruojama į kūno detalių ir mergaitės visumos išvaizdos dermės aprašymą. Įtaigumą autorius čia sukuria laikydamasis pabrėžtinai objektyvios, realistinės stebėtojo pozicijos, demonstruojančios, jog objektyvus pasakotojas neidealizuoja mergaitės kūno, mato jo defektus, bet nepaisant to įrodo, kad mergaitės patrauklumas yra išskirtinis („rodės, tokia oda nė senatvėj nesiraukšlės“ ir pan.).

I. Šeiniaus „Kuprelyje“ mergaitės išvaizdos aprašymas yra pateikiamas romantizuotai, įsimylėjusio ją kūrinio herojaus akimis. Mergaitė idealizuojama, bet koks jos judesys, išvaizdos ar aprangos detalė kelia jam didelį emocinį įspūdį. I. Šeiniaus kūryba dėl to priskiriama impresionizmui.

VII UŽDUOTIS

1. **meld-* (plg. *meldė*), **kent-* (plg. *kentė*), **skund-* (plg. *skundė*), **vert-* (plg. *vertė*).
2. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., visų keturių žodžių garsų pakitimai vyksta morfemų sandūroje: prie šaknies yra pridedamos darybinės ar kaitybinės priesagos; visuose keturiuose žodžiuose pokytį patiria pirmasis priebalsių sandūros narys; visų keturių žodžių pirmasis priebalsių sandūros narys yra sprogstamasis priebalsis, kuris virsta pučiamuoju priebalsiu ir pan.
3. Taip. Visi keturi žodžiai yra priesaginės darybos, turintys darybos formantą *-tas*. *Raktas*, *raštas* yra padaryti iš veiksmažodžių šaknų: *rak-tas* – *rak-ti*, *rak-a*, *rak-ė*, *raš-tas* – *raš-yti*, *raš-o*, *raš-ė* kaip ir žodžiai *maistas*, *plaustas*.
4. Iš daiktavardžio *veidas* (*veizdėti* < *veid-dėti : *veid-as*) ir turi darybos formantą (priesagą) *-dėti*.

Pastaba. Šios užduoties atsakymų, kurie formuluojami vartojant sąvoką „raidė“, negalima vertinti teigiamai.

VIII UŽDUOTIS

1. a) R. Gavelio romanas „Jauno žmogaus memuarai“ b) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“, c) V. Mykolaičio-Putino romanas „Altorių šešėly“.
2. R. Gavelio romane vaizduojamas sovietinės okupacijos laikas, kurio esminis bruožas – represinės aplinkos ir jos neatitinkančios utopinės ideologijos dominavimo paradigmos. A. Škėmos romane vaizduojamas nuo sovietinės okupacijos pabėgusio pokario emigranto menininko, priversto dirbti viešbučio liftininku, gyvenimas Amerikoje. V. Mykolaičio-Putino romane – XX a. pradžios Lietuvos bei nepriklausomos tarpukario Lietuvos, jos sostinės Kauno kasdienybė ir intelektualinė aplinka.
3. R. Gavelio romane parodomas herojaus idealų praradimo kelias ir bejėgiškumo prieš sovietinę sistemą suvokimas. A. Škėmos romane vaizduojama herojaus menininko, atplėšto nuo tėvynės ir atsidūrusio bukinančio darbo aplinkoje, egzistencinė drama ir išprotėjimas. V. Mykolaičio-Putino romane vaizduojama herojaus intelektualinė transformacija, dvasininko pasirinkimo išsižadėjimas ir pasukimas laisvos kūrybos keliu.

IX UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., visi sakiniai yra sudėtiniai, visi sakiniai turi po du gramatinius centrus ir pan.
2. Sakiniai: b, c, d, f; jungtukai o, ir.
3. d sakinys: *Man lieps ravėti – ir jis po žemes voliosis*. Šiame sudėtiniame sakinyje pirmasis dėmuo (*Man lieps ravėti*) rodo antrajame dėmenyje (*jis po žemes voliosis*) reiškiamo veiksmo sąlygą.
4. a sakinys: *Čia tikrai bitės pačios parodė, kaip niekam nereikia apie jas girtis*. Šiame sudėtiniame sakinyje prie pagrindinio pirmojo sakinio (*Čia tikrai bitės pačios parodė*) yra prijungtas antrasis šalutinis sakinyje (*kaip niekam nereikia apie jas girtis*), kuris turi galininko [tiesioginio papildinio] poziciją (ir atsako į klausimą *Ką tikrai čia bitės pačios parodė?*).

X UŽDUOTIS

1. Eilėraštis pavadintas „Brazdžionio išniekinimu“ dėl savo sarkastiškos aliuzijos į žymų B. Brazdžionio eilėraštį „Per pasaulį keliauja žmogus“ (išspausdintas rinkinyje *Per pasaulį keliauja žmogus*, 1943). Pagrindiniam B. Brazdžionio leitmotyvui „Baltas baltas kaip vyšnios viršūnė“ G. Patackas čia panaudojo antitezę „Juodas juodas“.
2. H. Radausko eilėraštis „Dainos gimimas“, kuris prasideda eilute „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos“, yra poetinė antitezė B. Brazdžionio eilėraščiui „Šaukiu aš tautą“.
3. Pavadinimas „Amžinas žydas“ yra aliuzija į Bibliją ir joje pavaizduotą žydų istoriją bei likimą. B. Brazdžionis lietuvių poezijos istorijoje buvo pirmasis taip intensyviai parafrazavęs Bibliją, naudojęs jos įvaizdžius savo poezijoje ir aktualizavęs religinę problematiką XX a.

XI UŽDUOTIS

1. Dalelytės (*taigi, ben*), jungtukai (*kad, nes*).
2. Veiksmažodis *dėkavoti* kalbos kultūros aspektu yra laikomas didžiąja kalbos klaida. Žodis *dėkavoti* yra nenorminis hibridas, kuris turi savos kilmės šaknį ir svetimos kilmės priesagą *-avoti*. Bendrinėje kalboje taisomas *dėkoti*.
3. Tariamosios nuosakos. *Pasiliktumei*.
4. Yra. Žodis *taigi* gali būti išskiriamas kableliais, kai norima jam suteikti įterptinį pobūdį.
5. Lietuva. 3a.

XII UŽDUOTIS

1. Pirmasis tekstas yra meninio stiliaus, antrasis - publicistinio. Meninio stiliaus tekste kalba atlieka estetinę funkciją, yra individuali, tekstas yra emociingas, vaizdingas, turi ekspresijos, meninių priemonių. Publicistinio stiliaus tekstas yra informatyvus, tačiau pasižymi ir subjektyvumu, tekste logiškai dėstant mintis siekiama skaitytoją informuoti ir kartu paveikti emociškai (atsakymai gali būti įvairūs).
2. Publicistinio stiliaus. Oratoriai vartoja šabloniškas emocinio poveikio menines priemones (jos nėra savitos ir originalios); kalba neatitinka publicistinio stiliaus normų – yra per daug knyginė, sušabloninta, negyva; demonstruojama per daug emocijų, patoso, hiperboliškumo.
3. Paprastai meninio stiliaus tekstuose vengiama pažeisti kalbos normas, tačiau pasitaiko, kad kalbos normos pažeidžiamos sąmoningai, nes kalbos normų pažeidimai atlieka tam tikras menines funkcijas.
4. Daiktavardžių (sudaro daugiau nei 40% žodžių). Mokslinė kalba yra logiška, gausi mokslinių abstrakcijų, siekianti kuo tiksliau perteikti mintį (vartojama daug sudėtinių terminų, tarptautinių žodžių, sąvokų, būdingi iš būdvardžių, veiksmažodžių atsiradę daiktavardžiai ir t.t.).

XIII UŽDUOTIS

1. Vincas Mykolaitis-Putinas. Ši ištrauka liudija nepriklausomos prieškario Lietuvos kultūros situaciją, įtampą tarp liberaliųjų ir dešiniųjų (klerikaliųjų) visuomenės jėgų, Vytauto Didžiojo universiteto aplinką, atspindi paties Putino sąmonės raidos momentą ir apsisprendimą rašyti romaną *Altorių šešėly*.
2. Kristijonas Donelaitis. Ištraukoje atsispindi Apšvietos epochai būdingas noras pozityviai pasitarnauti visuomenei, gerinti kasdienio gyvenimo sąlygas. Kita vertus – ryškus liuteroniškai tradicijai būdingas dievobaimingumo, sąžiningo gyvenimo Dievo akivaizdoje suvokimas.
3. Antanas Baranauskas. Ištrauka reprezentuoja tipišką romantinę savimone, kasdienybės ir likimo, dvasinio gyvenimo ir žemiškumo prieštaras, dramatišką carinės Lietuvos dramą išgyvenančio herojaus savijautą, nuolatinį praeities romantizavimą.

XIV UŽDUOTIS

1. *einšteinų* ir *galilėjų*. Ši antonomazija yra tam tikra metonimijos atmaina, paremta sukeitimu, kai tikriniai žinomi vardai yra vartojami bendrine reikšme siekiant sukelti konkrečias asociacijas.
2. Sinekdocha yra tropas, kai vietoj dalies nusakoma visuma, rūšis vietoj giminės, vienaskaita vietoj daugiskaitos ir pan. Sinekdocha panaši į antonomaziją tuo, kad irgi yra tam tikra metonimijos atmaina, kuri remiasi sukeitimu (gali būti ir kitokie panašūs atsakymai).
3. Žodis priklausomai nuo funkcijos gali būti ir tikrinis, ir bendrinis vardas. Jeigu žodis *rūta* vartojamas augalui pavadinti, tai jis yra bendrinis daiktavardis, o jeigu *Rūta* vadinama mergaitė ar moteris, tai jis yra tikrinis daiktavardis.

Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų
mokyklų mokiniams
Miesto (rajono) etapas
11–12 klasės
2012 m.

Rūkais arba migla užsikloja marios,- taip ir žmonių pasaulis rūkų ir miglos pilnas, dėl širdies ūkanų nemato to, ką turėtų matyti.

(Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų*)

Sapere aude! [Drįsk būti protingas (Horacijus)] Turėk drąsos pats naudotis savo protu! Toks yra švietimo šūkis.

(Immanuelis Kantas, *Atsakymas į klausimą „Kas yra švietimas“*)

Parašykite esė tema „**Ar širdis bei jausmai iš tiesų prieštarauja protui?**“

Kurdami esė pabandykite:

- perteikti savo žinias apie jausmų (širdies) ir proto vertinimus skirtingose kultūros epochose;
- pasitelkti skaitytus literatūros kūrinius, galinčius iliustruoti gvildenamą klausimą;
- pasvarsyti apie širdies ir proto santykį šiuolaikinio žmogaus gyvenime.

Esė apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti juodraščius. Vertinamas bus tik švarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai

- Kalbos taisyklumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
- Pasitelktų kultūros ir literatūros pavyzdžių tikslumas.
- Pasakojimo rišlumas ir samprotavimo įtaigumas.

Vertinimas taškais

- Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtinai): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
- Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vytoma tema, rūpinamasi žodynu, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, tema nušviesta blankiai: **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos kūrybiškai interpretuoti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros esė nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, kultūrinė interpretacija išmoninga, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias, dėstymo mintis sklandi: **+ 50**.

Maksimalus taškų skaičius: 50